

Carnavals d'època

Sitges i Vilanova i la Geltrú viuen aquests dies la seva màxima rivalitat local a causa de la celebració dels seus respectius carnavals, una festa que, a la comarca del Garraf, és tota una manera d'entendre i viure la vida. Els pocs més de sis quilòmetres que separen les dues viles es converteixen, durant una setmana, en una distància "gairebé espiritual", com diuen els autòctons.

Al Baix Maestrat, però, l'espectacularitat i la tirada popular del carnaval de Vinarós no els va a la saga.

XAVIER SAUNELL

La merengada o ruta de la merenga és una gran empastada pensada especialment per a infants i adolescents. Se celebra dijous, 22 de febrer, a Vilanova i la Geltrú.

El carnaval atrau, a la comarca del Garraf, més de 200.000 visitants cada any. És el que les filles representen a València o els castellans a Valls. No és estrany, doncs, que aquests dies, les localitats de Vilanova i la Geltrú i Sitges visquin amb

emoció i enginy la preparació de la seva gran festa.

El pas del temps ha accentuat aquests dos carnavals en dues realitats socials distants que no són altra cosa, al capdavant, que la imatge pública i el caràcter dels seus vilatans.

Pere Junyent, alcalde de Sitges: "El carnaval de Sitges no necessita normes"

Pere Junyent i Dolcet té 52 anys i és alcalde de Sitges des del 1995. Inicia la seva carrera política a Convergència Democràtica de Catalunya el 1982. Governava gràcies a un pacte tripartit amb el PP i els independents Nou Horitzó. Junyent es defineix com un sitgetà de tota la vida i ha estat treballant 27 anys en una empresa d'enginyeria tècnica.

—Què simbolitza el carnaval a Sitges?

—El carnaval —i també la festa major— és la festa que mou més gent, ja siguin sitgetans o bé visitants i turistes. Ni la dictadura franquista va poder eliminar-lo. Això dona una idea de fins a quin punt els sitgetans sentim i vivim aquesta festa i de la importància que té en la nostra societat.

—No hi ha por que aquest carnaval mori d'èxit?

—No. Potser sí que hem arribat al límit del creixement, però el nostre carnaval es viu de maneres diferents, i aquesta diferència fa equilibrar la festa. Què podem fer, canviar les carrosses de recorregut, potser? Ni ens ho plantejem; altrament perdria el seu caràcter.

—El carnaval de Sitges pot arribar a perdre la seva idiosincràsia a causa del gran augment de població a la vila?

—Ja s'han produït petites innovacions, com ara la figura de la reina del carnaval, però aquest no necessita normes: serà el que vulguin els seus ciutadans, que són qui el fan i el desfan. L'únic que es pot fer és organitzar-lo mínimament, per qüestions de seguretat o perquè ha tocat sostre. Però no s'hi produiran canvis radicals perquè la gent ha fet seu el carnaval tal i com és. Això, però, no vol dir que no hi hagi petites innovacions en pròxims anys.

Sixt Moral, alcalde de Vilanova i la Geltrú: "El carnaval de Vilanova simbolitza una manera de viure i entendre la ciutat"

Sixt Moral i Reixach té 49 anys i és alcalde de Vilanova i la Geltrú des del 1999. Militant del PSC des del 1981, ha ocupat diversos càrrecs de responsabilitat relacionats amb el món de la cultura. Aquest mestre va accedir a l'alcaldia gràcies al pacte entre PSC, ERC i IC-V.

—Què simbolitza el carnaval, a Vilanova?

—El carnaval és una manera de viure i entendre la ciutat, un ritus iniciàtic per a la gent jove i una forma de retrobar-se amb amics i coneguts per viure la festa. És una peça clau d'integració i és difícil imaginar-nos sense el carnaval.

—Amb el temps, el carnaval pot quedar desfasat?

—Ho dubto. Les 10.000 parelles que participen a la Comparsa, per exemple, ho fan lliurement, i són els encarregats de la futura projecció del carnaval. I ho estan mantenint tal com se l'han trobat. Des del punt de vista de l'organització s'han de buscar mecanismes que facin que tot funcioni correctament, que dins el caos que suposa el carnaval hi hagi uns mínims d'organització. La joventut, que hi participa activament, garanteix el futur del nostre carnaval.

—El carnaval de Vilanova és integrador, tenint en compte que sempre s'ha dit que és més tancat que el de Sitges?

—Tot el que és cultura popular és un element d'integració. Hi participa tot hom, des dels nousvinguts o els qui hi estudien, que han creat una bandera per sortir a la Comparsa. Són gent que s'integra al carnaval i el fan més ric.

Un carnaval romàntic i dolç. El carnaval de Vilanova i la Geltrú comença dissabte amb la celebració del tradicional ball de mantons, sis dies abans de l'arribada de Sa Majestat Carnestoltes i que marca l'inici oficial d'una setmana de disbauxa. El ball de mantons és un ball vuitcentista en què les noies vilanovines van vestides amb el millor dels seus vestits i amb un mantó de Manila, negre o blanc, que les cobreix l'esquena. Segons la tradició, el mantó, signe del carnaval vilanoví, es transmet per generació materna d'àvies a filles i nétes.

L'origen del mantó de Manila com a indumentària de les vilanovines prové dels indians de la segona meitat del segle XIX, que van fer —alguns— autèntiques fortunes a Cuba (provinents moltes vegades del tràfic d'esclaus). I és que els indians, quan tornen enriquits d'Amèrica, transformen l'Havana Xica (això és, Vilanova) a cop de talonari.

Tot i que el carnaval està documentat en manuscrits que daten del segle XVI, no és fins a la segona meitat del segle XIX que pateix una transformació radical. Els culpables són els indians, que importen de Cuba les engalanades vestimentes de Sa Majestat el Rei Carnestoltes i el mantó de Manila, una peça de lluïment dels rics que es portava sempre en els balls que se celebraven als palaus de l'Havana. La construcció de palaus i societats on encara ara se celebra el ball de mantons, com el Foment Vilanoví, van resistir el pes de les bombes de la guerra civil i han preservat l'essència de la festa fins al punt que la Generalitat de Catalunya la va declarar "Festa tradicional d'interès nacional" el 1985.

Miquel González, membre de l'organització, diu que ni el franquisme va poder amb el carnaval perquè "és una cosa que portem a la sang". I té raó. El 1955, tot i les amenaces del règim dictatorial, els vilanovins tornaven a sortir al carrer amb l'acte més emblemàtic: les comparses. Aquest dia, la capital del Garraf esdevé un núvol de polsim de sucre esclafat que surt de les 150 tones de caramels que es tiren diumenge a la comparsa, el principal acte del carnaval, que aplega més de 90 banderes de 47 societats, les quals reuneixen més

de 10.000 parelles. L'acte mereix el desplaçament de milers de persones que, en un sol dia, dupliquen els 53.000 habitants de la vila.

La comparsa és el punt culminant del carnaval. Milers de parelles omplen els principals carrers de la ciutat de mantons i barretines amb espectaculars batlles de caramels que culminen a la plaça de la Vila al so del turuta, una marxa militar que fa moure els peus a tots els vilatans. Segons l'etnògraf Bienve Moya, la comparsa és una reafirmació de la catalanitat, i "la barretina que llueixen els comparsers és fruit de la Renaixença", explica. Moya recorda que elements que ara semblen insignificants, en la seva època "representaven un fort referment de la identitat cultural".

Potser per això el carnaval de Vilanova es considera una festa romàntica. La meitat dels actes es fan en parella, un fet que ha provocat que bona part dels matrimonis –i també alguns divorcis– siguin fruit del carnaval. La preservació de la festa, l'humor fi i negre dels sermons i dels cors de carnestoltes, les societats, les vestimentes i disfresses s'han mantingut gràcies al fet que mai no s'ha produït un tall generacional. "El que fa únic aquest carnaval –diu Bienve Moya– és que generació rere generació l'han sabut mantenir".

A dalt, imatges del carnaval de Sitges, més a prop dels de Rio de Janeiro que no pas als de tradició europea. A sota, a l'esquerra, el ball de mascarots, festa nocturna de disbauxa; a la dreta, festa de la xatonada, tradicions totes dues de Vilanova i la Geltrú.

Un carnaval ple de 'glamour'. El carnaval, però, uns quants quilòmetres més al nord és totalment diferent. Sitges té una festa molt més espectacular, plena de *glamour*, elegància, sofisticació, modernitat i exhibició. Les espectaculars carrosses de la Rua de la Disbauxa i de l'Extermini, que se celebren diumenge i dimarts a la nit, respectivament, atrauen la presència de milers de visitants i turistes que gaudeixen d'un espectacle molt més a prop dels carnivals de Rio de Janeiro que no pas dels de tradició europea. Xavier Miret, un dels cinc autors del llibre *Cinc mirades al Carnaval de Sitges*, explica que la festa, a Sitges, és totalment diferent a la de Vilanova. "Aquí –diu– el carnaval és de lluïment. Tenim els mateixos personatges i fins i tot molts actes són semblants i comparteixen nom, com el

carnestoltes, però l'essència és tota una altra". Es tracta de saber vendre un producte, que és el de promoció del poble.

El carnaval de Sitges ha combinat a la perfecció tradició i modernitat. Un exemple és el ball vuitcentista que se celebra dissabte, una setmana abans de l'inici oficial del carnaval, o bé la guerra mediàtico-gastronòmica que hi ha entre les dues poblacions sobre l'origen del xató, un plat típic de la comarca a base d'escarola, bacallà dessalat i esqueixat, olives arbequines, tonyina o bé seitó i amb una salsa que li dona nom feta a base d'ametlles, nyores, oli, sal i vinagre.

Aquesta rivalitat demostra que els dos carnivals continuen vius i, de fet, el caràcter dels vilatans es manifesta, en aquests set dies com un polvorí d'ima-

ginació i els fa sentir l'epicentre de Catalunya. La presència dels indians, a Sitges anomenats *americanos*, es manifesta de manera contundent a les dues poblacions. La diferència, però, és que a Sitges el carnaval ha evolucionat cap a una festa més d'exhibició, mentre que a Vilanova és un carnaval de portes endins, on els actes han canviat poc en els darrers cinquanta anys. Però la influència antillana, les músiques, les nits sense fi i el fet d'allargar la festa dies i dies demostren que per les venes dels vilatans circula sang barrejada de seny i rauxa. En cap altre lloc millor que a la comarca del Garraf es pot aplicar la màxima catalana. I és que per carnaval, tot s'hi val, encara que sigui només per uns dies.

Bernat Deltell